

УДК 378.314

Разенкова Н. В.

**ФАКУЛЬТАТИВНА РОБОТА ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ З ФОРМУВАННЯ
ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

У статті висвітлено необхідність застосування факультативного навчання як необхідної складової частини формування іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх бакалаврів фінансово-економічних спеціальностей. Обґрунтовано на основі перерахованих проблем ефективність впровадження зазначеної форми, основним складником якої є узгодженість програми запропонованого гуртка із тематикою кафедр профільних дисциплін фінансово-економічного спрямування. Висвітлені основні переваги даної форми навчальної роботи, завдяки яким будуть отримані необхідні знання, вміння та навички щодо формування іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх фахівців фінансово-економічної галузі.

Ключові слова: *іншомовна професійна комунікативна компетентність, бакалаври, фінансово-економічне спрямування, факультативна робота.*

Сучасні пріоритети державної політики в галузі освіти, зокрема фінансово-економічної, зорієнтовані на підготовку майбутніх фахівців зазначеної сфери з високим інтелектуальним потенціалом, розвинутими фаховими компетенціями, здатними до самореалізації і саморозвитку, що задекларовано Законом України «Про освіту», «Про вищу освіту». Забезпечити реалізацію поставлених стратегічних завдань може тільки спеціаліст, якій має ґрунтовні професійні знання, володіє розвинутими вміннями та навичками, достатнім рівнем іншомовної комунікативної компетентності як знанням норм та правил професійного спілкування на міжнародному рівні, його технологіями, складовою частиною якої виступає поняття «комунікативного потенціалу особистості», що є необхідною умовою успішності її реалізації [1].

Вивчення проблеми стану сформованості іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх бакалаврів фінансово-економічних спеціальностей у системі вітчизняної вищої освіти дозволило вважати, що для формування такої готовності майбутніх фахівців необхідна відповідна організація навчального процесу та створення сприятливих педагогічних умов.

Професійна компетентність, зорієнтована на конкретну галузь діяльності за своїм функціональним змістом і формою, досить тісно пов'язана з вимогами конкретної діяльності. Крім того, у цьому аспекті компетентність розглядається як досягнення певного рівня сукупності професійних знань, навичок, умінь, що є компетенціями, і які є необхідною умовою для здатності до успішного виконання функцій професійної діяльності [2, с. 90].

Стосовно нашого об'єкта дослідження вважаємо, що *іншомовна професійна комунікативна компетентність майбутніх бакалаврів фінансово-економічних спеціальностей* – це сукупність знань, умінь, навичок, здібностей і досвіду, які визначають здатність майбутніх фахівців вирішувати професійні питання фінансово-економічного напрямку різними видами іншомовної діяльності, зокрема мовними (понятійно-термінологічна лексика фахового спрямування, граматики соціальної та ділової іноземної мови, фонетична та орфографічна бази), мовленнєвими (говоріння: вміння вести іншомовну бесіду, переконувати, доводити, презентувати інформацію, розв'язувати комунікативні завдання засобами іноземного мовлення; письмо: володіння правилами оформлення ділової документації фахового спрямування; читання: вміння прочитати та зрозуміти іншомовний професійно-спрямований матеріал; аудіювання: вміння зрозуміти, проаналізувати, опрацювати прослухане повідомлення), *соціокультурними* (знання історії, географії, економіки, державного устрою, культури країни, мови яка вивчається). Цей феномен є інтегрованою характеристикою і враховує такі компетенції: мовні (лінгвістичні), мовленнєві, соціокультурні та професійні.

У практиці підготовки фінансистів та економістів недостатня розробка означеної проблеми виявляється у:

- низькій шкільній іншомовній підготовці студентів;
- надто обмеженому включенні у процес навчання сучасних продуктивних комунікативних методик;
- недостатній мотивації студентів фінансово-економічного профілю до оволодіння іншомовними комунікативними знаннями;
- безсистемності застосування методів і прийомів навчання у студентів із домінуванням читально-перекладацьких способів навчальної роботи.

Зазначене дозволяє стверджувати: проблема розвитку іншомовної професійної комунікативної компетентності студентів фінансово-економічних вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації є актуальною, перспективною у світлі входження вищої фінансово-економічної освіти до Болонської співдружності; вона зумовлена соціальним замовленням суспільства на професіоналів, здатних вивести рівень фінансово-економічних відносин країни на моделі зарубіжних, прогресивних соціально-комунікативних технологій передових країн світу та надати можливості повноцінної інтеграції та творчої реалізації майбутніх спеціалістів у міжнародному просторі.

Необхідною умовою реалізації ефективності навчального процесу у формуванні іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх бакалаврів фінансово-економічних спеціальностей вбачаємо створення студентського наукового гуртка «Оперування іншомовними професійними комунікативними компетенціями майбутнього бакалавра у фінансово-економічній діяльності», що передбачає набуття професійного досвіду студентами, активізацію та поповнення іншомовного фахового словника фінансово-економічного спрямування, практичне застосування отриманих на заняттях зі спеціальних дисциплін професійних знань і вмінь та їхнє використання в іншомовних ситуаціях, удосконалення навичок контролю та самоконтролю іншомовного професійного мовлення.

Цей етап навчального процесу спрямований на поглиблення, узагальнення та систематизацію знань із фахової термінології, підготовку студентів-бакалаврів до складання вступного іспиту до магістратури, формування та володіння всіма видами іншомовних професійних комунікативних компетенцій майбутніх фахівців для майбутнього оперування зазначеними вміннями та навичками в іншомовному професійному середовищі. Основними завданнями гуртка є:

- ознайомлювати студентів з основними аспектами формування, змістом, структурою та класифікацією фінансово-економічної термінології в іноземній мові;
- уточнювати і поповнювати іншомовний фаховий професійний словник майбутніх бакалаврів фінансово-економічної сфери;
- узагальнювати та систематизувати знання студентів з іншомовної фінансово-економічної лексики, удосконалювати навички під час роботи з навчально-методичною літературою, іноземною періодикою фахового напрямку, діловою іншомовною документацією з метою збагачення власного словника фаховою лексикою;
- удосконалювати володіння всіма видами іншомовної мовної та мовленнєвої компетенцій, спрямованих на вирішення завдань професійного напрямку роботи засобами іноземного мовлення.

Окреслена форма навчальної діяльності має на меті не тільки уточнювати та систематизувати іншомовні комунікативні знання майбутніх бакалаврів фінансово-економічної спеціалізації, а й формувати в них креативні вміння підбирати та обробляти фахово-спрямовані іноземні статті, добирати рекомендовану іноземну літературу за заданими темами, готувати доповіді-дискуси, розробляти кросворди, ребуси за професійно-орієнтованою тематикою, готувати та описувати графіки коливань фінансово-економічних об'єктів, здійснювати оцінку та аналіз фінансових явищ в усній та письмовій формі та ін. Під час реалізації аналітико-корегувального етапу переважають завдання проблемного, творчого характеру, активно впроваджуються елементи науково-дослідної роботи студентів.

Гурток передбачає поглиблення знань з іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх бакалаврів фінансово-економічних спеціальностей, активізацію фахової іноземної термінології в мовленні студентів, більш детальне вивчення актуальних питань теорії та практики розвитку професійного мовлення, опрацювання іншомовної періодичної професійної літератури, орієнтування в іноземній професійній документації, оперування усним діловим мовленням з орієнтиром на фах. Основними формами роботи гуртка є практично-семінарські заняття, де основний акцент роботи здійснюється на практичних, семінарських заняттях та тренінгах (106 год.) та на умовно-продуктивній і продуктивній активності студентів для їхнього опанування комунікативною іншомовною інформацією фахового матеріалу, що забезпечить їх формуванням відповідної компетентності для її активного застосування у майбутній професійній діяльності.

Курс складається з двох модулів: орієнтовно-змістового та практико-технологічного. Теми програми гуртка узгоджуються з навчальними програмами профільних кафедр фінансово-економічних спеціальностей, опрацьовуються більш глибоко і детально під час зазначеної факультативної форми діяльності. Наведемо їх перелік.

Тема 1. Ознайомлення з основною тематикою фінансової сфери діяльності.

Основні поняття та питання, які виносяться на розгляд. Загальні вимоги до системи фінансової сфери. Базова фінансова документація. Основні фінансові установи. Діловодство у фінансовій сфері. Гроші як основний інструмент фінансових операцій.

Підтеми: 1) бізнес-фінанси; 2) гроші та прибуток.

Тема 2. Облік та аудит.

Основні поняття та питання, які виносяться на розгляд сфери обліку й аудиту. Загальні вимоги до обліково-аудиторської сфери. Базова облікова документація. Основні аудиторські установи. Законодавча база обліково-аудиторської сфери. Обрахування та калькуляція в обліковій сфері.

Підтеми: 1) бухгалтерія та облікова діяльність; 2) рахівництво; 3) корпоративне право; 4) облікова політика і стандарти; 5) облікові припущення та принципи; 6) знецінення та амортизація; 7) аудит; 8) балансовий і річний звіти; 9) активи і пасиви; 10) фінансові звіти; 11) фінансові коефіцієнти; 12) облік витрат; 13) ціноутворення.

Тема 3. Банківська справа.

Основні поняття та питання, які виносяться на розгляд банківської сфери. Бізнес як складова частина банківської сфери. Інвестиційна діяльність банківських установ. Роль грошей як основної складової частини банківської сфери діяльності. Система контролю у банківській сфері.

Підтеми: 1) особисте банкування (фізичних осіб); 2) банкування комерційної сфери та роздрібногo бізнесу; 3) фінансові установи; 4) інвестиційне банкування; 5) діяльність центрального банку; 6) процентні ставки; 7) гроші як інструмент ринку; 8) ісламська банківська система; 9) грошове забезпечення та контроль.

Тема 4. Корпоративна фінансова сфера.

Основні поняття та питання, які виносяться на розгляд фінансової корпоративної сфери. Цінні фінансові папери. Інвестування в корпоративній фінансовій сфері діяльності. Інструменти залучення капіталу до корпоративної сфери діяльності. Система планування та регулювання у корпоративній фінансовій сфері діяльності.

Підтеми: 1) венчурний капітал; 2) акції; 3) акціонери; 4) цінова політика в акціонерній сфері; 5) облигації; 6) ф'ючерси; 7) деривати; 8) управління активами; 9) хедж-фонди і структуровані продукти; 10) принципи опису діаграм і графіків; 11) злиття та поглинання; 12) залучення коштів; 13) фінансове планування; 14) фінансове регулювання та нагляд.

Тема 5. Економіка і торгівля.

Основні поняття та питання, які виносяться на розгляд сфери економіки і торгівлі. Роль міжнародних зв'язків у торгово-економічній сфері. Експорт та імпорт як необхідні інструменти успішного розвитку торгово-економічної галузі. Грошовий трансферінг у торгово-економічній сфері. Податкова система в економіці і торгівлі. Бізнес-документація в торгово-економічній діяльності.

Підтеми: 1) міжнародна торгівля і бізнес; 2) основи міжнародного права; 3) міжнародне партнерство; 4) операції експорту та імпорту; 5) грошові потоки; 6) міжнародна грошова система; 7) що таке ВТО; 8) роль Європейського союзу у міжнародній економіці; 9) міжнародна економічна діяльність в Україні; 10) курс валют; 11) фінансування у міжнародній торгівлі; 12) інкотермс; 13) циклічність у бізнесі; 14) оподаткування; 15) бізнес плани.

Як засвідчує експериментальна перевірка даної форми навчальної діяльності, така побудова гуртка дозволяє організувати систематичну роботу щодо узагальнення та систематизації знань студентів з оволодіння всіма видами іншомовної мовної та мовленнєвої компетенцій. Гурток сприяє також розвитку вмінь науково-дослідної роботи, навичок самостійного опрацювання іноземних фахових періодичних видань. Для більш глибокого опрацювання іншомовного професійно-спрямованого матеріалу на заняттях гуртка ми застосовуємо евристичний підхід і прийоми семантизації (зіставлення, аналіз тощо), доповіді-дискуси, засідання круглого столу, перегляд відео-фрагментів фахового напрямку з їхнім подальшим обговоренням. Такі методи і прийоми роботи сприяють активізації пізнавальної діяльності студентів у роботі з фаховими матеріалами, удосконалюють вміння й навички його аналізу та застосування в іншомовних професійних ситуаціях.

Необхідність створення студентського наукового гуртка «Оперування іншомовними професійними комунікативними компетенціями майбутнього бакалавра у фінансово-економічній діяльності» на спеціальностях фінансово-економічного факультету: «Фінанси та кредит», «Облік та аудит», «Міжнародна економіка», «Міжнародна торгівля», «Менеджмент зовнішньо-економічної діяльності» була зумовлена потребами й комунікативним спрямуванням сучасної мовної освіти, основним пріоритетом якої є виховання мовної особистості та формування професійної компетентності майбутнього спеціаліста фінансово-економічного фаху засобами іноземного мовлення з орієнтиром його подальшої професійної самореалізації на міжнародній арені.

Використана література:

1. Закон України про вищу освіту // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014. – № 37–38. – Ст. 2004. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Сластенін В. А. Формирование социально-активной личности учителя / В. А. Сластенін. – Москва : Просвещение, 1984. – С. 90–96.

References:

1. Zakon Ukrainy pro vyshchu osvitu // Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR). – 2014. – № 37–38. – St. 2004. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Slastenyn V. A. Formirovaniye sotsyalno-aktyvnoi lychnosti uchytelia / V. A. Slastenyn. – Moscow : Prosveshchenye, 1984. – S. 90–96.

Разенкова Н. В. Факультативная работа как составляющая экспериментального исследования по формированию иноязычной коммуникативной компетентности будущих бакалавров финансово-экономических специальностей

В статье освещена необходимость применения факультативного обучения как необходимой составляющей формирования иноязычной профессиональной коммуникативной компетентности будущих бакалавров финансово-экономических специальностей. Обоснованы перечисленные существующие проблемы эффективности внедрения указанной формы, основной составляющей которой является согласованность программы предложенного кружка с тематикой кафедр профильных дисциплин финансово-экономического направления. Освещены основные преимущества данной формы учебной работы, благодаря которым будут получены необходимые знания, умения и навыки по формированию иноязычной профессиональной коммуникативной компетентности будущих специалистов финансово-экономической области.

Ключевые слова: иноязычная профессиональная коммуникативная компетентность, бакалавры, финансово-экономическое направление, факультативная работа.

Razenkova N. V. Optional work as a component of an experimental study on the formation of a foreign language communicative professional competence of future bachelors of financial and economic specialties

The article outlines the necessity of applying optional education as a necessary component of the formation of foreign-language professional communicative competence of future bachelors of financial and economic specialties. The efficiency of the implementation of the mentioned form, the main component of which is the coherence of the program of the invitee circle with the subjects of the departments of specialized disciplines of the financial and economic direction, is substantiated on the basis of the listed problems in modern training. The main advantages of this form of educational work are highlighted, due to which the necessary knowledge, skills and abilities for the formation of foreign language professional communicative competence of future specialists of the financial and economic branch will be obtained.

Key words: foreign-language professional communication competence, bachelors, financial-economic direction, optional work.

УДК 373.5.011.3–052(045)

Северинчук Л. А.

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ
РОДИННИХ ВЗАЄМИН СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

У статті аналізуються дослідження у педагогіці та психології з проблем підготовки молоді до створення родини, партнерства школи і родини у вихованні підростаючого покоління. Розкривається зміст понять «культура родинних взаємин», «самопізнавальна діяльність». Наголошується на ефективності застосування засобів самопізнання з метою гармонізації взаємин у родині. Охарактеризовані критерії, їх показники, рівні стану сформованості культури родинних взаємин та обґрунтовуються педагогічні умови формування культури родинних взаємин старшокласників закладів загальної середньої освіти. Наводяться результати констатувального етапу педагогічного дослідження стану сформованості культури родинних взаємин старшокласників. Описані результати анкетування батьків та вчителів із питань родинного виховання. Доведена доцільність впровадження в освітній процес школи проектних технологій із формування культури родинних взаємин учнів.

Ключові слова: індивідуальний ресурс сил, критерії, констатувальний експеримент, культура родинних взаємин, педагогічні умови, самопізнавальна діяльність.

Первинною ланкою держави є родина, адже у ній народжується і виховується особистість, громадянин, патріот. Негативні тенденції функціонування сучасної родини у зв'язку з політичними, соціально-економічними, демографічними перетвореннями у суспільстві свідчать про необхідність пошуку ефективних шляхів підвищення у молоді комунікативної культури, формування відповідального ставлення до шлюбу та батьківства.

Засади родинного виховання широко висвітлювалися такими видатними педагогами, як А. Макаренко, К. Ушинський, В. Сухомлинський. Питання підготовки молоді до створення сім'ї, формування культури взаємин досліджувалися Т. Алексеєнко, І. Бехом, М. Євтухом, Л. Канішевською, В. Кириченко, О. Кляпець, Г. Ковганич, Т. Кравченко, І. Мачуською, В. Постовим, Т. Черкашиною. Вивченню проблеми виховання учнів у позаурочний час присвячені праці таких науковців, як В. Білоусова, Т. Дем'янюк, О. Докукіна, К. Журба, О. Свладова, П. Кендзьор, О. Киричук, Л. Кондратова, В. Оржеховська, С. Сергієнко, В. Цись, С. Шевченко, Н. Щуркова, Н. Яременко.

Науковці одностайні у думці щодо необхідності поєднання зусиль родини та школи з метою виховання гідного громадянина, професіонала, сім'янина.

Педагог П. П. Блонський акцентує увагу на тому, що школа повинна бути орієнтованою на родину, вчити дитину бути корисною для своїх рідних, поважати їх, бути вдячними за любов та щоденну турботу батьків [1, с. 61].

Усвідомлення особистої відповідальності за теперішнє і майбутнє своєї родини, свого роду, вітчизни спонукає до самопізнання і самовдосконалення.

О. Я. Кляпець підкреслює необхідність конструювання сімейного простору, кооперації зусиль, творення здорових взаємин у родині, які характеризуються екологічністю та діалогічністю, надають можливість кожному члену родини реалізуватися самому та допомагати реалізації інших її членів відповідно до їх здібностей та вподобань [5, с. 248].

Дослідники родинного виховання доводять, що формування майбутнього сім'янина починається змалечку. Та найбільш актуальною підготовкою до створення родини, на нашу думку, є для старшокласників закладів загальної середньої освіти, які на порозі самостійного, дорослого життя все більше замислюються про своє майбутнє, про шлюб та дітей і, відповідно до вікових та психологічних особливостей, характерних для раннього юнацького віку, є сенситивними до формування сімейних цінностей. Усвідомлення старшо-